

Työ- ja elinkeinoministeriön järjestämä [sidosryhmäkuuleminen](#) yritys vastuulakia koskevasta oikeudellisesta selvityksestä 19.5.2020

Finwatchin kommentteja EY:n yritys vastuulakiselvityksen luonnokseen (versio 13.5.2020)

Yleisiä kommentteja:

– Kohta: *“Selvityksen luvussa kuusi siirrytään tarkastelemaan oikeudellisia vaihtoehtoja mahdollisen yritys vastuulain toteuttamiseksi. Vertaamme muissa maissa toteutettujen yritys vastuulakien soveltuvuutta kansalliseen säännöskehikkoon. Arvioitaessa asianmukaisen huolellisuuden velvoitetta koskevaa mahdollista lainsäädäntöä sitä on tarkasteltava sekä vastuullisuus- että yritys näkökulmasta. Selvityksessä käydään läpi jo toteutettujen yritys vastuulakien omaksumia lainsäädännöllisiä ratkaisuja lainsäädäntövaihtoehtojen arvioimiseksi.”*

→ Lähestymistapa on lähtökohtaisesti ongelmallinen. Selvityksessä keskitytään arvioimaan jo olemassa olevaa lainsäädäntöä siitä huolimatta, että nykyisessä sääntelyssä tiedetään olevan puutteita ja ongelmia ja sen sijaan, että siinä innovoitaisiin tai pohdittaisiin ja pyrittäisiin löytämään Suomen oikeusjärjestelmään sopivia tapoja saavuttaa yritys vastuulain tavoitteet, jotka liittyvät olennaisesti yritystoiminnasta aiheutuvien ihmisoikeusloukkausten ennaltaehkäisemiseen ja ihmisoikeusloukkausten uhrien oikeussuojan edistämiseen. Lähestymistapa on myös toimeksiannon vastainen. Selvityksessä on pyydetty tarkastelemaan *“millainen [...] asianmukaisen huolellisuuden oikeudellinen velvoite voisi olla”*. Tarkastelua ei siis ole rajattu olemassa olevien, muissa maissa toteutettujen ratkaisujen tarkasteluun.

– Asianmukaisen huolellisuuden sääntelyn toteuttamisvaihtoehtojen tarkastelussa on omaksuttu ongelmallinen ja tehtävänannon vastainen lähestymistapa, joka todetaan luvussa 6.1 näin: *“EU-sääntelyä koskevassa selvityksessä ”Study on Due Diligence (2020)” raportointi- ja huolellisuusvelvoite olivat arvioitavat lainsäädäntövaihtoehdot. Sama lähestymistapa on omaksuttu tässä selvityksessä.”* Selvitykselle annettu tehtävänanto rajaa selvityksen asianmukaisen huolellisuuden velvoitteeseen. Pelkkä raportointivelvoite ei ole toinen harkittava lähestymistapa eikä sen kuljettaminen kansallisten sääntelyvaihtoehtojen rinnalla palvele mitään tarkoitusta.

Jos raportointivelvoite komission selvitystä käsittelevässä tämän selvityksen osiossa halutaan kuitenkin nostaa erikseen esiin, tulee sen käsittelyn yhteydessä mainita, että EU-tason selvityksessä raportointivelvoitetta ei pidetty yhtä hyvänä vaihtoehtona kuin huolellisuusvelvoitteeseen perustuvaa sääntelyä.

– Ympäristöä koskevan huolellisuusvelvoitteen tarkastelu on olemattomalla tasolla. Ympäristövaikutusten vaatimia erityiskysymyksiä ei selvityksessä tarkastella juuri lainkaan. Kysymykset kuten *“mitä on ympäristöä koskeva asianmukainen huolellisuus”*, *“mihin kansainvälisiin standardeihin se voisi pohjautua (vrt. YK:n ja ILO:n ihmisoikeuksia ja työntekijöiden oikeuksia koskevat kansainväliset sopimukset)”* ja *“millaiset*

toimeenpanokeinot soveltuisivat ympäristöä koskevan asianmukaisen huolellisuuden velvoitteen toimeenpanoon” jäivät täysin vaille vastausta.

– Kansallisen tason sääntelyä käsittelevässä luvussa 6 yritysvastuulain oletetut kustannusvaikutukset ylikorostuvat tavalla, joka ei ole linjassa useiden muiden kv. tason selvitysten kanssa (esim. em. komission selvitys, OECD:n selvitys HRDD:n kustannuksista (<https://mneguidelines.oecd.org/Quantifying-the-Cost-Benefits-Risks-of-Due-Diligence-for-RBC.pdf>) jne.). On ylipäätään ongelmallista että selvityksessä nostetaan esiin vain kustannusvaikutukset, eikä lain muita vaikutuksia, esim. sen vaikutuksia ihmisoikeuksien toteutumiseen.

– Kansallisen tason sääntelyesimerkkien käsittelyssä sivuutetaan osin kaikkein ajankohtaisin käynnissä oleva keskustelu, joka johtaa osittain vääriin johtopäätöksiin esim. soveltamisalasta (laaja materiaallinen soveltamisala ei kaikkein viime aikaisimmissa hankkeissa enää korreloi suppean henkilöllisen soveltamisalan kanssa).

Esipuhe

– YK-periaatteiden ja OECD:n ohjeiden välinen hierarkia voisi olla hyödyllistä tuoda esiin. OECD-ohjeiden due diligence pohjautuu YK-periaatteisiin. YK-periaatteet auktoriteettina OECD-ohjeita ensisijaisempi, kuten myös selvityksen luvussa 3.4. todetaan.

– Yritysvastuun määritelmänä voisi käyttää komission määritelmää (“[the responsibility of enterprises for their impact on society](#)”), vaikka onkin tarpeen rajata, että selvityksessä keskitytään ihmisoikeuksiin ja ympäristökysymyksiin.

– Kohdassa, jossa pohditaan valtioiden roolia (“Vastuu ihmisoikeuksien turvaamisesta ja ympäristöstä huolehtimisesta kuuluu lähtökohtaisesti valtiolle”), olisi hyvä tuoda esiin, että osa valtioiden omaa suojelemisvelvollisuutta on “panna täytäntöön lakeja, joiden tavoitteena tai seurauksena on, että yrityksiä vaaditaan kunnioittamaan ihmisoikeuksia, ja arvioitava säännöllisesti tällaisten lakien riittävyys ja korjattava kaikki niiden puutteet.” (YK-periaatteet, periaate 3).

– Kohdassa, jossa todetaan olemassa olevan sääntelyn olevan pääsääntöisesti raportointiin perustuvaa olisi hyvä tuoda esiin, että raportointiin perustuvan sääntelyn puutteet on tunnustettu laajasti – niin yritysten, sijoittajien kuin kansalaisjärjestöjenkin taholta – ja että kaikki käynnissä olevat lakihankkeet perustuvat huolellisuusveloitteprosessiin. Ylipäätään luonnoksessa on käsitelty käynnissä olevia hankkeita, jotka pyrkivät puuttumaan olemassa olevan sääntelyn heikkouksiin, vain parin esimerkin kautta ja ylimalkaisesti ilman pohdintaa eri vaihtoehtojen hyvistä ja huonoista puolista ja kaikkein viime aikaisin keskustelu sivuuttaen.

– Selvityksessä todetaan “Pakollinen ihmisoikeuksia ja ympäristöä koskeva asianmukaisen huolellisuuden velvoite on toteutettu ainoastaan Ranskassa.” Huolellisuusvelvoite sisältyy myös mm. konfliktimineraaliasetukseen, ja myös Alankomaiden lapsityötä koskevaan lakiin sisältyy vähintään implisiittisesti oletus lapsityön kattavasta asianmukaisesta

huolellisuudesta (minkä lisäksi Alankomaissa on käynnissä aktiivista keskustelua kaikki ihmisoikeudet kattavasta huolellisuusveloitteeseen eksplisiittisesti perustuvasta yritysvastuulaista, ks. lisää alla).

3.1.2 Ympäristö

Kappale kv. sopimuksista ympäristöön liittyen on köykäinen. Ympäristöön liittyviä kv. sopimuksia tulisi käydä läpi sen perusteella miten niitä voitaisiin hyödyntää sitovan huolellisuusveloitteen asettamisessa yrityksille. Tämä on uhrittomassa pelkkään ympäristöön liittyvässä huolellisuusveloitteessa aivan keskeinen haaste. Ks. myös edellä esitettyjä ympäristöä koskevan huolellisuusveloitteen määrittämiseen liittyviä keskeisiä, avoimeksi jääviä kysymyksiä.

3.2 YK:n ohjaavat periaatteet

II Pilari

– YK:n ihmisoikeusasioiden korkean edustajan toimiston OHCHR:n mukaan yrityksen oma toiminta kattaa myös sen tytäryhtiöiden toiminnan: *“Enterprises should identify and assess risks by geographic context, sector and business relationships throughout own activities (both HQ and subsidiaries) and the value chain.”* Ks. OHCHR, Corporate human rights due diligence – identifying and leveraging emerging practice, <https://www.ohchr.org/EN/Issues/Business/Pages/CorporateHRDueDiligence.aspx>. Tämä selvennys olisi hyvä lisätä tekstiin.

– YK-periaatteiden mukaan täyttääkseen vastuunsa kunnioittaa ihmisoikeuksia yrityksillä on luonnoksessa mainittujen sitoumuksen ja huolellisuusveloitteprosessin lisäksi oltava käytössään prosessit jo tapahtuneiden haitallisten ihmisoikeusvaikutusten korjaamiseksi. Tämä tulee lisätä tekstiin. OECD nostaa korjaavat toimenpiteet (remedy) huolellisuusveloitteprosessiin (samoin kuin vastuullisen yritystoiminnan integroimisen yrityksen muihin politiikkoihin ja johtoon). Ks. OECD Due Diligence Guidance for Responsible Business Guidance, <http://mneguidelines.oecd.org/due-diligence-guidance-for-responsible-business-conduct.htm>

3.3 OECD

OECD on myös julkaissut Responsible Business Conduct -ohjeistuksen (2018, linkki yllä) jota selvityksessä ei ole käsitelty. Ko. ohjeistus on kuitenkin merkittävä dokumentti, joka edelleen selvittää, mitä yrityksiltä edellytetty ihmisoikeuksia koskeva huolellisuusveloite tarkoittaa ja puuttuu yleisiin tähän liittyviin väärinkäsityksiin. OECD:n oppaista esiin nostetut ympäristöä koskevat kohdat eivät vastaa keskeisiin kysymyksiin siitä, millainen ympäristökysymykset kattava asianmukaisen mukaisen huolellisuuden veloite voisi olla (ks. yllä).

4. Euroopan unionin yritys vastuusääntely

EU-tason sääntelyä koskevan selvityksen osalta tekstissä ei tuoda esiin selvityksen tuloksia: neljästä vaihtoehdosta numero 4) (säättäminen asianmukaista huolellisuutta koskevasta velvoitteesta) sai eniten tukea. Tämä olisi hyvä lisätä tekstiin. Tekstissä olisi hyvä viitata myös suoraan komissaari Reyndersin puheenvuoroon ks.

<https://responsiblebusinessconduct.eu/wp/2020/04/30/speech-by-commissioner-reynders-in-rbc-webinar-on-due-diligence/>. Puheenvuorossaa komissaari Reynders nostaa esiin monia muitakin huomioita, jotka ovat selvityksen kannalta relevantteja (esim. toimeenpanokeinot)

5. Yritys vastuusääntely eräissä maissa

Toteutettu sääntely

Tässä osiossa ylikorostuu anglo-amerikkalaisen raportointisääntelyn käsittely (luvut 5.1.1-5.1.3), joka a) ei istu jouhevasti suomalaiseseen oikeusjärjestelmään b) ei leimallisesti ole huolellisuusvelvoitteeseen perustuvaa sääntelyä esim. Ranskan lain ja kaikkein tuoreimpien lakiehdotusten ja -selvitysten kustannuksella. Lakien ja lakiehdotusten ja -selvitysten käsittelyssä kriittinen tarkastelu ja varsinainen analyysi on heikolla tasolla (tekstissä on keskitytty olemassa olevan sääntelyn esittelemiseen ilman, että esitettäisiin esim. pohdintaa näiden hyvistä ja huonoista puolista) eikä se siksi tarjoa työkaluja Suomen kansallista sääntelyä koskevan pohdinnan pohjaksi. Osiossa ei myöskään ole käsitelty ollenkaan esim. Italian olemassa olevaa sääntelyä (ks.

https://www.business-humanrights.org/sites/default/files/documents/report%20231_2001_ENG.pdf)

Ranskan laki

– vahingonkorvausvastuu: lain mukaan yritys on velvollinen korvaamaan vahingot, jotka asianmukainen huolellisuus olisi voinut estää: vahingonkorvausvastuusta “vapautuminen” ei viittaa vain velvollisuuteen julkaista huolellisuussuunnitelma vaan lain kaikkiin kolmeen velvollisuuteen (laatia, julkaista ja seurata, toimeenpanna). Lain raportointiaspekti ylikorostuu virheellisesti.

Ranskan lain ja ennen kaikkea lainsäädäntöprosessin perusteellisempi käsittely olisi toimeksiannon kannalta hedelmällistä: mitä ovat Ranskassa hyväksytyt ja alkuperäisen yritys vastuulakiehdotuksen erot, missä tehtiin kompromisseja (ja miten ne vaikuttivat Ranskan sääntelyn laatuun); miten Ranskassa käsiteltiin oikeudellista varmuutta (ks. esim. Ranskan perustuslakituomioistuimen lausunto), todistustaakan jakautumista jne.

Hollannin laki

Hollannin lain käsittelyn yhteydessä olisi hyvä mainita, että Hollannissa käynnistyi jo lapsityötä koskevan lain säätämisen aikana keskustelu tarpeesta säätää kattavampi yritys vastuulaki, ja että esim. yksi Alankomaiden nykyisistä hallituspuolueista on julkaissut oman luonnoksensa huolellisuusvelvoitteeseen perustuvasta kattavasta kansallisesta yritys vastuulaista. Lapsityötä koskevaan lakiin sisältyy velvollisuus asianmukaisesta huolellisuudesta vain implisiittisesti; eksplisiittinen velvollisuus koskee sitä, että yrityksen tulee antaa viranomaisille vakuutus siitä, että se noudattaa lapsityötä koskevaa huolellisuutta.

Hollannin lapsityötä koskevan lain esittelyn yhteydessä voisi luvun 6 kannalta olla hyödyllistä käsitellä sen toimeenpanoon liittyviä haasteita, jotka liittyvät olennaisesti lain logiikkaan, ja joita Suomen kansallisessa laissa tulee välttää. Lakiin esimerkiksi sisältyy rikosoikeudellisia sanktioita joiden yhteensopivuus rikoslain soveltamisalan kanssa on epäselvä. Laki itsessään jättää paljon yksityiskohtia auki ja nojaa myöhemmin annettavien asetusten varaan. Nämä haasteet ovat nimenomaisesti se syy, miksi lain voimaantuloa on lykätty.

Suunnitteilla oleva sääntely

Huolellisuusvelvoitteeseen perustuvaa kansallisen tason sääntelyä on olemassa vasta vähän. Keskustelua kansallisen tason sääntelystä käydään kuitenkin useissa maissa (ks. esim.

<https://corporatejustice.org/news/16783-eccj-publishes-comparative-legal-analysis-of-hrdd-and-corporate-liability-laws-in-europe> tai <http://www.bhrinlaw.org>).

Selvityksen kannalta relevanttia olisi käsitellä tätä käynnissä olevaa keskustelua perusteellisemmin ja monipuolisemmin. Joitain pitkälle edenneitä keskusteluja Suomen kannalta relevantteista verrokkimaista ei mainita (esim. Norjassa julkaistu huolellisuusvelvoitteeseen perustuva lakiluonnos:

https://www.business-humanrights.org/sites/default/files/documents/Norway%20Draft%20Transparency%20Act%20-%20draft%20translation_0.pdf tai Tanskan keskustelu ks. esim.

https://www.ft.dk/samling/20181/ beslutningsforslag/b82/20181_b82_som_fremsat.htm; ks.

myös Iso-Britanniassa tehty selvitys kansallisesta laista:

<https://www.biicl.org/publications/a-uk-failure-to-prevent-mechanism-for-corporate-human-rights-harms>).

Käynnissä olevista hankkeista on voidaan havaita mm. tendenssi soveltamisalaltaan kattavampaan sääntelyyn ja ankarampaan vastuuseen. Hankkeista on tunnistettavissa myös yhteneväisiä piirteitä (viittaukset YK-periaatteisiin ja/tai OECD:n ohjeistukseen asianmukaisen huolellisuuden määrittämiseksi), mitkä omalta osaltaan torjuvat pelkoja "sääntelyn tilkkutäkistä" – eroja on nähtävissä lähinnä toimeenpanokeinojen osalta, ei velvollisuuksien. Silloinkin kun EU-tason sääntelyä aikanaan tullaan ottamaan käyttöön, juuri toimeenpanokeinoissa jäsenmailla on todennäköisesti enemmän liikkumavaraa.

Saksan vuodettu lakiluonnos

Olisi tärkeää lisätä tekstiin, että alustavat tulokset NAPin mukaisesta selvityksestä (vain 20% yrityksistä on yritysten oman ilmoituksen mukaan käytössä huolellisuusvelvoitetehtäviä) kirvoitti työ- ja kehitysministerit ilmoittamaan, että Saksa säätää asiasta lailla. Lain peruseräpäätösten julkaiseminen on kuitenkin siirtynyt koronan takia. Siitä, että Saksa säätää yritysvastuulain on jo tehty päätös, joka on riippuvainen juurikin em. selvityksen tuloksista – jonka lopulliset tulokset siis mitä suurimmalla todennäköisyydellä tulevat jäämään alle 50 %.

6 Asianmukaisen huolellisuuden sääntely

On ongelmallista sekoittaa pelkkä raportointivelvoite asianmukaisen huolellisuuden sääntelyyn (kuten tehdään alaluvussa 6.1). Raportointi **voi olla osa** huolellisuusvelvoitetta, mutta ei erillisenä elementtinä edusta riittävää lähestymistapaa asianmukaisen huolellisuuden sääntelyyn. Raportointi itsenäisenä sääntelyvaihtoehtona sekoittuu huolellisuusvelvoitteeseen useassa kohtaa selvitystä, mikä ilmeisesti johtuu siitä, että selvitykseen on valittu alkuperäisen tehtävänannon vastainen lähestymistapa raportointivelvoitteen ja huolellisuusvelvoitteen tarkastelusta sääntelyvaihtoehtoina.

→ Esim. luku 6.1: *“EU-sääntelyä koskevassa selvityksessä ”Study on Due Diligence (2020)” raportointi- ja huolellisuusvelvoite olivat arvioitavat lainsäädäntövaihtoehdot. Sama lähestymistapa on omaksuttu tässä selvityksessä.”* Selvitykselle annettu tehtävänanto rajaa selvityksen asianmukaisen huolellisuuden velvoitteeseen. Pelkkä raportointivelvoite ei ole toinen harkittava lähestymistapa. Komissionkaan selvityksessä raportointivelvoitetta ei pidetty yhtä hyvänä vaihtoehtona kuin huolellisuusvelvoitteeseen perustuvaa sääntelyä.

Luvut 6.2 ja 6.3

Sekä luvut 6.2. että 6.3 (alalukuineen) ovat osin sekavia, ja niissä sekoittuvat toisaalta toteuttamisvaihtoehdot (erillislaki vai joku muu) ja soveltamisala sekä toisaalta (epämääräinen) kansainvälinen ulottuvuus ja määritelmät jne. Luvuissa toistetaan (osin epätarkasti tai virheellisesti) aiemmissa luvuissa käsiteltyä materiaalia kansallisista laeista. Nämä seikat myös tekevät näiden osioiden seuraamisesta ja kommentoinnista vaikeaa. Ks. esimerkkejä alla.

Näissä luvuissa ei myöskään oteta kantaa siihen, mikä millaiset ratkaisut olisivat Suomen kansallisen lain kannalta toivottavia. Osiossa tulisi esittää pohdintaa siitä, mitkä ovat Suomen oikeusjärjestelmään sopiva tapoja laatia tehokas yritysvastuulaki, joka ei kuitenkaan esim. kohtuuttomasti lisää yritysten hallinnollista taakkaa. Selvityksessä ei nykymuodossaan esitetä vaihtoehtoja tai pohdintaa useisiin lain toteutuksen kannalta keskeisiin kysymyksiin eikä siten tarjota riittävää pohjaa poliittiselle keskustelulle ja päätöksenteolle. Selvityksen tulisi vastata mm. seuraaviin kysymyksiin:

- Lain tarkoitus – tuleeko lain tarkoituksena olla esimerkiksi ihmisoikeusloukkauksien ennaltaehkäisy, sidosryhmien vaikutusmahdollisuuksien lisääminen, uhrien oikeussuojan parantaminen, tuotantoketjujen läpinäkyvyyden parantaminen – vai kaikkea näitä?
- Henkilöllinen soveltamisala – mitä elinkeinonharjoittajia lain tulisi koskea? Miten mahdollisia rajoituksia voidaan perustella?
- Aineellinen soveltamisala – mitä ihmisoikeuksia lain tulisi kattaa? Kaikki Suomen ratifioimat ihmisoikeussopimukset (vrt. Ranska), joku muu rajausta ja miten se voidaan perustella?
- Määritelmät – miten esim. arvoketjut, ihmisoikeusriskit ja haitalliset ihmisoikeusvaikutukset määritellään (määritelmien pohjalla YK:n yritystoimintaa ja ihmisoikeuksia koskevat ohjaavat periaatteet)?
- Lain sisältämät velvoitteet (ihmisoikeuksia koskeva huolellisuusvelvoite; lähtökohtana YK-periaatteet) – lakisääteisinä velvollisuuksina voisivat olla esimerkiksi selvilläolovelvollisuus, velvollisuus lopettaa haitallisia vaikutuksia aiheuttava toiminta, ennaltaehkäisyvelvollisuus, velvollisuus korjaaviin toimenpiteisiin, dokumentointi- ja raportointivelvollisuus?
- Miten vaikutusten kohteena olevia yhteisöjä ja muita sidosryhmiä voitaisiin edellyttää kuultavan?
- Miten lain noudattamista voidaan valvoa? – valvontaviranomaiset (ns. matalan kynnyksen toimeenpanokeinot), siviilioikeudellinen vastuu: vahingonkorvausvelvollisuus (ankara, tuottamukseton vastuu/korostunut huolellisuusvelvoite eli tuottamuksen osalta käänteinen todistustaakka), rikosoikeudellinen vastuu – yhdistelmä näitä kaikkia? Muut mahdolliset keinot ja kannustimet kuten sulkeminen julkisten hankintojen ulkopuolelle?
- Kenellä on siviilioikeudellinen kanneoikeus sekä mahdolliset todistustaakkaan ja tietojen luovuttamiseen liittyvät kysymykset (esim. yritysten sisäiset asiakirjat tai muu kommunikaatio, sopimussuhteet)?
- Vahinkojen määrittäminen – erityisesti vahingoissa, jotka eivät kuulu vahingonkorvauslaissa korvattavaksi määriteltujen vahinkolajien piiriin (esim. järjestäytymisen vapauden rajoittaminen)
- Lainvalintakysymykset – tulisiko lakiin sisällyttää ns. overriding mandatory rule?
- Miten lain voimaantulo tulisi porrastaa?
- Ympäristökysymysten huomioiminen erillisenä kysymyksenä – miten huolellisuutta arvioidaan uhrittomassa tilanteessa (ts. tilanteessa, jossa ihmisen sijaan vahinkoa kärsii jokin ekosysteemi)? Mihin olemassa oleviin kv.standardeihin uhrin ympäristöä koskeva

huolellisuusvelvoite voisi perustua?

Luvussa 6.2 alaviitteissä perustellaan huolellisuusvelvoitetta koskevia ratkaisuja raportointilainsäädännössä tehdyillä ratkaisuilla (esim. alaviite 195, jossa esimerkkinä UK:n ja Australian raportointilait). Se, että huolellisuusvelvoite ja raportointi sekoittuu on, kuten todettua, ongelma läpi raportin luvun 6 ja sen alalukujen.

Luvussa 6.3.1. taas ei esim. tuoda esiin ja pohdita jo aiemmin mainitun YK:n ihmisoikeusasioiden korkean edustajan toimiston OHCHR:n linjausta, jonka mukaan yrityksen oma toiminta kattaa myös sen tytäryhtiöiden toiminnan. Jälleen kerran tarkastelu lähtee ja pitäytyy tiukasti olemassa olevassa sääntelyssä sen sijaan, että pyrittäisiin löytämään kansainvälisten standardien mukaisia innovatiivisia, lainsäädännöllisiä ratkaisuja.

Lause: *“Tilanteissa, joissa kansallinen lainsäädäntö on ristiriidassa esimerkiksi kansainvälisesti tunnustettujen ihmisoikeuksien kanssa tai ei täytä näiden vaatimuksia, yritysten tulisi noudattaa kansallista lainsäädäntöä pyrkien samalla kunnioittamaan kansainvälisesti tunnustettuja periaatteita”* on epätarkka; tulkintaoppaan mukaan yritysten *“tulisi toimia korkeampien standardien vaatimusten mukaisesti myös silloin, kun kansalliset lait ja määräykset suojelevat ihmisoikeuksia kansainvälisesti tunnustettuja ihmisoikeusnormeja heikommin.”*

6.3.1: Luvussa puhutaan vain OECD:n ohjeista, mutta ei YK-periaatteista vaikka OECD-ohjeiden huolellisuusvelvoite on sama kuin YK-periaatteissa (sillä OECD-ohjeet on päivitetty nimenomaisesti vastaamaan YK-periaatteita, joka hierarkiassa korkeampi)

6.3.1: ongelmallinen lause, jota ei avata: *“Kyseessä olisi yleislaki, jota sovellettaisiin, jollei toisaalla lainsäädännössä ole muuta säädetty.”*

6.3.1. s. 34 Ranskan lain tulkinnallisen “ensimmäisen portaan” sisällyttäminen leipätekstiin samalla kun alaviitteessä on (oikein) todettu, että määritelmä on epäselvä, on ongelmallista. Ylipäättään on kyseenalaista, onko muiden maiden lakien esittelyä tarpeen toistaa tässä luvussa kun ne on jo edellä esitelty. Samassa kappaleessa Sveitsin (vasta)ehdotuksen käsittelyssä huolellisuusvelvoitteen laajuus ja oikeudellinen vastuu menevät sekaisin: Sveitsin vastaehdotuksessakin huolellisuusvelvoite ulottuu laajemmalle alihankintaketjuihin kuin vahingonkorvausvastuu. Nämä kaksi sekoittuvat tekstissä muutenkin: asianmukainen ihmisoikeuksia koskeva huolellisuusvelvoite ja oikeudellinen (vahingonkorvaus)vastuu eivät aina ole laajuudeltaan samat (tähän vaikuttaa keskeisesti esim. vahingonkorvausoikeudellinen edellytys syy-yhteydestä).

6.3.2, s. 35, lause: *“Mahdollisessa lainsäädännössä ihmisoikeuksien määrittelemisen voitaisiin tehdä muun muassa viittaamalla yleisesti kansainvälisesti tunnustettuihin ihmisoikeuksiin, viittaamalla YK:n ohjaavien periaatteiden mainitsemiin sopimuksiin, tai viittaamalla näihin ja muihin vastaaviin kansainvälisiin sopimuksiin.”* → kummallista, että kaikkein ilmeisin ratkaisu – viittaaminen Suomen ratifioimiin ihmisoikeussopimuksiin – on jätetty tarkastelun ulkopuolelle. Hankintalaki on huono referenssi, sillä poissulkemisperusteissa kyseessä on todetuista rikkomuksista.

6.3.2. s. 35, lause: *“Saksan ympäristöministeriön tilaamassa asianmukaista huolellisuutta koskevassa selvityksessä todetaan, että ympäristöä koskevan asianmukaisen huolellisuuden osalta ei ole käytettävissä samanlaista kansainvälistä viitekehikkoa kuin ihmisoikeuksien kohdalla.”* → tämä on aivan keskeinen havainto, mutta näyttää siltä, että sen merkitystä ei ymmärretä selvityksessä? Tämän jälkeen samassa luvussa todetaan: *“Ympäristöä koskevan asianmukaisen huolellisuuden osalta tulee myös harkittavaksi, olisiko ympäristöä koskevalle asianmukaiselle huolellisuudelle asetettava tietyt raja-arvot, ja kuinka ne määriteltäisiin.”* → tämä on se täysin keskeinen kysymys johon selvityksen tulisi vastata. Jos on, kuten edellä saksalaisessa selvityksessä on todettu, että tällaista kansainvälistä kehikkoa ei ole, onko pelkkää ympäristöä koskevaa (ts. uhritonta) asianmukaista huolellisuutta mahdollista säätää?

6.3.2. s. 37 emoyhtiö toistuu Ranskan lain yhteydessä vaikka tämä korjattu aiempaan kohtaan

6.3.2 s. 37, ongelmallinen ja merkitykseltään epäselvä lause: *“Huolellisuusveloitteen kattavuus eri yritysten välillä rajautuu riskipohjaisen eli tilanne- ja yrityskohtaisen arvioinnin perusteella.”* Huolellisuusveloite koskee kaikkia yrityksiä ja kattaa niiden koko arvoketjut.

6.3.2, s. 37: Luku tyytyy johtopäätöksensä vain toistamaan sääntelyvaihtoehdot mutta ei erittele niiden toteuttamiskelpoisuutta Suomessa mitenkään: *“Ympäristöä ja ihmisoikeuksia koskevan asianmukaisen huolellisuuden veloitetta koskevan sääntelyn päävaihtoehdoiksi voidaan tunnistaa seuraavat: · Ainoastaan tietyt raja-arvot ylittäviin yrityksiin soveltuva huolellisuusveloite · Kaikkiin yrityksiin soveltuva huolellisuusveloite (johon voi sisältyä vain tietyt raja-arvot ylittäviä yrityksiä koskevia lisäveloituksia) · Vain tiettyihin riskipitoisimpiin toimialoihin kohdistettu sääntely. Vaihtoehdot voidaan toteuttaa myös eri lähestymistapoja yhdistelemällä ja niihin voi sisältyä soft law -elementtejä.”*

Esim. Soveltamisalan kohdentamista korkean riskin yrityksiin / toimialoihin esitetään vaihtoehtona ottamatta kuitenkaan kantaa siihen, miten nämä korkean riskin yritykset / toimialat määritellään, tai pohtimatta esimerkiksi korkean riskin toimialoihin perustuvan sääntelyyn vaikutusta aiemmin ongelmalliseksi todettuihin sääntelykentän pirstaloitumiseen ja siihen, miten se saattaa ohjata yksittäisen yrityksen resursseja sinne, missä ko. yrityksen io-vaikutukset eivät kuitenkaan ole kaikkein vakavimpia. Nämä ovat aivan keskeisiä kysymyksiä pohdittavaksi, mikäli tällaista toteuttamistapaa päädytään esittämään.

6.3.3. s. 38, lause: *“Ratkaisun taustalla on muun muassa se, että suurilla yrityksillä on paremmat edellytykset kantaa asianmukaisen huolellisuuden mukanaan tuomat selvitys- ja valvontakustannukset. Lisäksi suurten yritysten rajat ylittävät toiminta – ja siten myös niitä koskevan lainsäädännön ylikansallinen vaikutus – on tyypillisesti pk-yrityksiä laajempi.”* Alaviitteessä vedotaan NFI-direktiivin resitaaleihin, jotka eivät liity huolellisuusveloitteeseen (raportointivelvoite voi olla hallinnollisen taakan suhteen aivan erilainen kuin huolellisuusveloite). Toista lausetta ei perustella lainkaan ja sen paikkansapitävyys on helppo kyseenalaistaa. Samassa yhteydessä voitaisiin yhtä hyvin todeta, että pk-yrityksillä on yleensä huomattavasti suppeammat toimitusketjut, jotka mahdollistavat “laadukkaammat”

suhteet liikekumppaneihin, ks. esim.

<https://www.shiftproject.org/resources/viewpoints/busting-myth-smes-corporate-responsibility-respect-human-rights/> ja

<https://www.ioe-emp.org/index.php?eID=dumpFile&t=f&f=145467&token=e95708dd3a47013b916922e8fae4311d2fa1de04&L=0> . Voidaan kysyä onko tämän tyyppisten arvioiden esiin

tuominen kummaltakaan kantilta ylipäättään tarpeen oikeudellisessa selvityksessä?

Tässäkään luvussa ei oteta kantaa siihen, millaiset yrityksen kokoon perustuvat rajaukset olisivat yritysvastuulain näkökulmasta perusteltavissa.

6.3.3 s. 38, lause *“Huolellisuusveloitteen laaja soveltamisala on kansallisessa lainsäädännössä ja lainsäädäntöehdotuksissa poikkeuksetta yhdistynyt soveltamisalan rajaamiseen tyypillisesti tietyn kokoluokan ylittäviin yrityksiin.”* Jos tarkastelun kohteeksi otetaan myös mm. UK failure to prevent -selvitys tai Alankomaissa yhden hallituspuolueen tekemä tuorein ehdotus, tai Norjassa julkaistu lakiehdotus, tämä ei enää pidä paikkaansa. Nämä lakiehdotukset ovat sekä henkilölliseltä että materiaaliselta soveltamisalaltaan laajoja. Laajaa soveltamisalaa tukevat myös monet yritykset (ks. esim. komission selvitys EU-tason sääntelystä, jonka mukaan level playing field on keskeinen sitovan huolellisuusveloitteeseen perustuvan sääntelyn hyödyistä yritysten näkökulmasta).

“Ratkaisun taustalla on muun muassa se, että suurilla yrityksillä on paremmat edellytyksen kantaa asianmukaisen huolellisuuden mukanaan tuomat selvitys- ja valvontakustannukset.”

Kuitenkin:

1) Kustannukset verrattain vähäisiä ja kertaluontoisia (ks. mm. em. komission selvitys ja OECD:n selvitys).

2) Lain tarkoitus on ehkäistä ihmisoikeusloukkauksia. Myös PK-yrityksillä voi olla merkittäviä ihmisoikeusvaikutuksia. Jos PK-yritysten asema halutaan huomioida lainsäädännön tasolla, on perustellumpaa suunnata mahdollisia kevennyksiä PK-yritysten raportointivelvollisuuksiin kuin ihmisoikeusriskien tunnistamiseen ja hallinnointiin koskeviin velvoitteisiin.

3) Huolellisuusveloitteelle ominainen riskipohjainen lähestymistapa jo osaltaan tarkoittaa sitä, että se, mitä yrityksiltä edellytetään on oikeasuhtaista ko. yrityksen ihmisoikeusriskeihin ja -vaikutuksiin. Tällöin myös yrityksen käytössä olevan resurssit tulevat huomioiduksi. On kuitenkin syytä huomata, että sen pikemmin yrityksen koko kuin sen resurssitkaan eivät muuta sen vastuuta huolehtia ihmisoikeuksista, ja yritysten on osoitettava ihmisoikeuksista huolehtimiseen riittävästi resursseja. Ks. esim. em. OECD:n tuorehko Due Diligence for Responsible Business Conduct *“Due diligence involves human and financial resource implications. While resource constraints may be a challenge for all enterprises, small enterprises particularly may have fewer personnel and financial resources to carry out due diligence. At the same time, they often have greater flexibility in policy-making and implementation and may have fewer impacts or suppliers to manage as compared to larger enterprises. The size or resource capacity of an enterprise does not change its responsibility to conduct due diligence commensurate with the risk, but may affect how an enterprise carries it out. Enterprises with resource constraints may rely more heavily on collaborative approaches in carrying out due diligence and may have to make more careful decisions in the context of prioritisation. They may also take advantage of existing resources such as model policies or public*

information on risks in certain supply chains and seek technical assistance from industry associations they are members of.”

Ylipäättään voidaan sanoa, että soveltamisalan käsittely on selvityksessä yksipuolista – selvityksessä esitetään perusteita vain sille, miksi rajausta tulisi tehdä koskemaan vain suuryrityksiä.

6.3.4 Asianmukainen huolellisuus

s. 43, kummallinen lause: *“Huolellisuusvelvoitteen keskeinen sisältö voidaan pyrkiä listaamaan laissa tyhjentävästi. Tyhjentävän listauksen laatiminen/ehdottaminen, asian luonteen vuoksi, on haastava tehtävä.”* → Miksi huolellisuusvelvoitteen sisällön kirjoittaminen lakiin olisi erityisen haastava tehtävä? On tärkeää huomata, että huolellisuusvelvoite ja riittävä huolellisuus (tilannesidonnaisena kysymyksenä) ovat kaksi eri asiaa.

s. 43, huolellisuusvelvoite ja riittävän huolellisuuden määrittely näyttävät menevän selvityksessä sekaisin. *“Näiden asianmukaista huolellisuutta ja siihen liittyviä prosesseja selittävien osioiden muotoilemista lakipykälien muotoon ei tarkastella tässä yksityiskohtaisesti.”* → näitäkin pitäisi pyrkiä tarkastelemaan selvityksessä (lakipykälien muotoilu ei kuitenkaan ole missään kohdassa tehtävänantona)

s. 43 Asianmukaisen huolellisuuden sitominen pelkästään OECD:n toimintaohjeisiin on huonosti perusteltu toimintavaihtoehto. OECD:n toimintaohjeiden huolellisuusvelvoite pohjaa keskeisiltä osin YK-periaatteisiin. Tässäkin kohtaa olisi jälleen hyödyllistä tuoda esiin näiden kahden standardin (OECD:n ohjeet ja UNGPt) välinen hierarkia, ja myös ottaa huomioon OECD:n tuorein due diligence ohjeistus. OECD:n Due Diligence Guidancesa (2018) huolellisuudessa kuusi osa-aluetta (embed + remedy, jotka YK-periaatteissa on huomioitu selitteissä). Nämä olisi hyvä mainita selvityksessä.

s. 43 Jälleen kerran raportointi ja huolellisuusvelvoite menevät sekaisin. Sinänsä on ihan ok vaihtoehto, että riittävään huolellisuuteen annettaisiin *“Tarkempaa ohjeistusta [...] viranomaisten toimesta.”* mutta tätä ei voi esittää käyttäen perusteluna raportointilakeja kuten on tehty alaviitteessä 279.

6.3.5 Raportointi- tai selvitysvelvollisuus

Luku ei kovin kattava eikä esitä ratkaisuvaihtoehtoja. Ratkaisu hallinnollisen taakan vähentämiseen olisi esimerkiksi riskiperusteinen raportointi (= yritys raportoi vain jos se on itse identifioinut toiminnassaan ihmisoikeusriskejä).

6.3.6. Valvonta ja sanktiot/ Yritysten omat toimet: Luku on sekava. Siinä menevät sekaisin niin huolellisuusvelvoitteen sisältö (mitä kaikkea yrityksille asetetaan huolellisuusvelvoitteen nimissä velvoitteeksi), riittävän huolellisuuden arviointi kuin toimeenpanokeinot. Olisi hyvä jäsenellä luku uudelleen. Varsinaista yritysvastuulain toimeenpanon valvontaa käsitellään tuskin nimeksikään.

s. 46. ongelmallinen lause *“Pitkissä alihankintaketjuissa yrityksen vaikutusmahdollisuudet ja valvontamahdollisuudet ovat tai saattavat olla heikot.”* → se, että yrityksen vaikutus ja valvontamahdolliset ovat nykytilanteessa heikot ei tarkoita että huolellisuusvelvoitteeseen perustuvaa sääntelyä ei voitaisi tuoda vaan sitä, että yritysten tulee esim. lyhentää ketjuja ja tehdä yhteistyötä ja sitä kautta parantaa niiden vaikutus- ja valvontamahdollisuuksia. Lain tarkoitus on muuttaa yritysten nykyisiä käytäntöjä vastuullisemmiksi, ei pyrkiä säilyttämään ongelmallista nykytilaa ennallaan.

Myös – s. 46, lause *“Myös yrityksen suorien sopimuskumppaneiden valvontaan liittyvä huolellisuus edellyttää erilaisia prosesseja kuin määräysvaltaan perustuva valvonta.”*
→ miksi rajattu määräysvaltaan ja suoriin sopimuskumppaneihin? Huolellisuusvelvoite kattaa koko arvoketjun.

Vahingonkorvausvastuu

Osiossa olisi hyvä pohtia kattavammin erilaisia vastuuperusteita ja niiden soveltumista yritys vastuulakiin. Esim. ympäristövahingoissa ja tuotevastuussa vastuu on ankaraa, Suomessa myös isännänvastuu on ankaraa. Soveltuisiko ankara, tuottamuksesta riippumaton vastuu myös yritys vastuulakiin; millaisin ehdoin?

Selvityksessä olisi hyvä myös pohtia vahingonkorvausoikeudellisen vastuun edellyttämän syy-yhteyden ja koko arvoketjun kattavan huolellisuusvelvoitteen suhdetta (ks. myös yllä). Tätä sivutaan s. 34 (*“Yritys voi myös toimia ulkomailla alihankkijoiden tai muiden sopimuskumppaneiden kautta. Alihankkijat ovat yrityksestä itsenäisiä oikeushenkilöitä eikä tässä tapauksessa yritykselle itselleen muodostu velvoitetta paikallisten lakien noudattamiseen. Vastuu jää paikallisille alihankkijoille. Yritystä ei yleensä voida myöskään tehokkaasti saattaa oikeudelliseen vastuuseen alihankkijoidensa tai näiden alihankkijoiden toiminnasta. Alihankintaketjut voivat olla hyvinkin pitkiä.”*) mutta olemassa olevaan sääntelyyn pitäytyen ja verrattain pinnallisesti ilman analyysiä ja pohdintaa.

Vahingonkorvausvastuuta voitaisiin avata myös havainnollistavien tapausesimerkkien kautta.

s. 47, jälleen emoyhtiöt mainittu Ranskan lakiin liittyen; *“established commercial relationship”* ei sama kuin suora sopimuskumppani

s. 48, lause *“Myöskään Suomen lainsäädännössä yrityksen asettaminen vastuuseen määräysvallassaan olevista yrityksistä ei ole täysin vieras käsite.”* → Myös tässä yhteydessä olisi hyvä muistaa, että OHCHR pitää määräysvallassa olevien yritysten toimintaa osana yrityksen omaa toimintaa

Lainvalinta, s. 49 Kansallisesti pakottava säännös sisältyy myös mm. Saksassa vuodettuun lakiehdotukseen ja Alankomaissa yhden hallituspuolueista tekemään lakiehdotukseen

Vaikutusten arviointi

Vaikutusten arviointi on tunnustetusti hankalaa kun lakia ei ole säädetty, sen sisältö ei ole tiedossa eikä muualtakaan ole paljon kokemusta → olisi ehkä perusteltua de-priorisoida tämän kysymyksen käsittely raportissa aikataulu (ja luvun 6 keskeneräisyys) huomioiden. Mikäli näin ei voida tehdä, tulee vaikutustenarvioita syventää huomattavasti ja ottaa huomioon koko se vaikutusarvioiden laajuus, joka oli esitetty alkuperäisessä selvityksen tarjouspyynnössä.

7.1. Kansallinen ja ylikansallinen sääntely

Luku on sekava, ja tarkastelee vaikutuksia vain yritysten näkökulmasta. Yritysvastuulain (ilman ympäristöaspektia, joka jää selvityksessä ohueksi) keskeisenä tavoitteena on parantaa ihmisoikeusloukkauksien uhrien asemaa ja vähentää ihmisoikeusloukkauksia. Vaikutustenarvioinnin tulisi keskittyä myös näihin tavoitteisiin.

s. 50 Lause "Koska yritysten liiketoiminta- ja sijoittautumispäätöksiin sekä kilpailukykyyn vaikuttavat useat tekijät, yksittäisen lain vaikutusten arviointi edellyttäisi kattavan vaikutusarvioinnin tekemistä ennen lainsäädäntötoimia." → Poliittinen päätös laista on jo tehty ja laki on hallitusohjelmassa. Selvityksen tulisi keskittyä juridiseen arviointiin ja poistaa selvityksestä poliittiset näkemykset.

– "YK:n Ohjaavat periaatteet sekä OECD:n Toimintaohjeiden ympäristöä ja ihmisoikeuksia koskeva asianmukainen huolellisuus kattaa kaikki yritykset. Velvoitetta ei ole kuitenkaan tässä laajuudessa säädetty pakolliseksi missään päin maailmaa. Kansallisissa yritysvastuulaeissa on yleensä säädetty ainoastaan yritysten raportointivelvollisuudesta." → Tässä yhteydessä olisi hyvä tuoda esiin, että tuoreimmat esimerkit sitovasta lainsäädännöstä perustuvat kuitenkin huolellisuusvelvoitteeseen, samoin kuin myös käynnissä olevat lainsäädäntöhankkeet. Käynnissä olevia hankkeita yhdistää myös se, että niissä henkilöllinen soveltamisala on poikkeuksetta laajempi kuin jo olemassaolevassa kansallisessa sääntelyssä. Hallitusohjelma edellyttää yritysvastuulain yhteydessä Suomelta yhteiskuntavastuun edelläjäkävijyyttä.

– Selvitysluonnoksen seuraava kohta on ongelmallinen: "Asianmukainen huolellisuuden velvoite on rajattu lainsäädännössä koskemaan tiettyjä suppeita suojeltavia oikeushyviä tai ainoastaan suuria yrityksiä. Kun lakien soveltavuus lisäksi rajautuu ainoastaan kyseiseen maahan sijoittuneisiin tai siellä toimiviin yrityksiin, voidaan kansallisten yritysvastuulakien katsoa johtavan tilkkutäkkimäiseen toimintaympäristöön ja oikeusvarmuuden puutteeseen: monikansalliset yritykset saattavat joutua soveltamaan useita sisällöltään toisistaan poikkeavia huolellisuusstandardeja tai raportoimaan samoja tietoja eri tavoin eri valtioissa toimiessaan. Tämä lisää yritysten hallinnollisia kustannuksia. Toiminnan vastuullisuuden näkökulmasta uhkana on pidetty sitä, että yrityksiin kohdistuvat vaihtelevat vaatimukset johtavat pistemäisiin ratkaisuihin, jotka saattavat haitata kokonaisvaltaisten ympäristöä ja ihmisoikeuksia koskevien prosessien käyttöönottoa."

→ Nämä viittaukset ovat irrallaan siitä kontekstista, jossa ne on esitetty. Komission selvityksen kritiikki kohdistuu erityisesti sektorikohtaiseen sääntelyyn tai sääntelyyn, joka kattaa vain tietyt ihmisoikeudet kuten lapsityön tai pakkotyön. Oikeudellisen varmuuden osalta se kohdistuu nimenomaan sitovan sääntelyn puutteeseen, mikä selvityksessä on identifioitu keskeiseksi oikeusvarmuuden puutteen lähteeksi. Keskeinen keino yhdenmukaistaa sääntelyä on perustaa sääntely YK-periaatteisiin ja niissä määriteltyyn huolellisuusveloitteeseen, mikä tämänkin selvityksen aiheena toimeksiannon mukaan on. YK-periaatteiden mukainen vastuu kattaa kaikki yritykset, kaikki ihmisoikeudet, koko arvoketjun jne.

Tässä vielä kontekstia selventäviä otteita EU:n selvityksestä:

Sivut 225-227, Increasing fragmentation of DD requirements across sectors, size on companies, countries, and area of application

The OECD Guidelines expect due diligence to cover all human rights and environmental impacts. Similarly, due diligence in the UNGPs applies to all business enterprises regardless of sector and size. Stakeholders have confirmed that there is no sector of business which does not pose any potential risks to human rights or the environment. Yet current laws and industry regulatory measures which only apply to certain sectors, products or commodities fail to prevent or address adverse impacts which take place outside of this sector. Examples include the EU conflict minerals regulation, which only applies to companies sourcing tin, tantalum, tungsten and gold from conflict-affected and high risks areas, or the EU Timber Regulation which applies to operators who place timber or timber products on the EU market.

Similar limitations apply to regulation which only applies to a specific issue, such as modern slavery or child labour. Stakeholders have indicated that these regulations result in processes which may overlook other human rights or environmental impacts. For example, corporate due diligence processes which are limited to certain issues, such as child labour, have been found to be inadequate for the purposes of the OECD Guidelines' due diligence requirements by the Norwegian National Contact Point. Scholars have also warned against the risk of disincentivising stronger forms of regulation.

When presenting the "Protect, Respect and Remedy" Framework around which the UNGPs are based, John Ruggie, answering the call from certain stakeholders for focus on a limited list of human rights for which companies would have responsibility, stated that: Business can affect virtually all internationally recognized rights. Therefore, any limited list will almost certainly miss one or more rights that may turn out to be significant in a particular instance, thereby providing misleading guidance.

Sivut 239-240, Regulatory options, No policy change, baseline scenario

1. The status quo is currently a mix of different legal obligations and standards which are expected of companies. ...
2. The scope and content of existing requirements for due diligence varies from jurisdiction to jurisdiction. ...
3. These laws also contain different due diligence requirements. ...

4. Existing laws also vary in terms of their scope of application to different types of companies. ...

In a report for the Office of the UN High Commissioner for Human Rights, Jennifer Zerk describes the current legal landscape as follows "[T]he present system of domestic law remedies is patchy, unpredictable, often ineffective and fragile. It is failing victims who are unable in many cases to access effective remedies for the abuses they have suffered. It is failing some States because of the implications of current patterns of use of remedial mechanisms for capacity-building and legal development. And it is failing many companies, which are obliged to operate in an environment of great legal uncertainty and where participants are not competing on anything approaching a level playing field with respect to legal standards and levels of legal and commercial risk."

s. 50 Lause "Ottaen huomioon vireillä oleva EU-keskustelu ja hankkeet huolellisuusvelvollisuudesta säätäminen EU-tasolla yhdenmukaistaisi jäsenvaltioiden lainsäädäntöä, ja siten toimintaperiaatteita EU-alueella toimivien yritysten parissa. EU-tason sidosryhmäkeskusteluissa tuotiin esille myös se, että globaalin ongelman säätelemiseen tarvittaisiin globaali ratkaisu.

→ Kuten edellä todettiin, keskeinen keino yhdenmukaistaa sääntelyä on perustaa se YK-periaatteisiin. Sääntelyn keskeisiä elementtejä koskeviin kysymyksiin, joiden on identifioitu johtavan sääntelyn hajanaisuuteen (sääntelyn piiriin kuuluvien yritysten koko, toimialat, ihmisoikeudet, yrityksille asetettavat velvollisuudet jne) on kaikkiin johdettavissa vastaus YK-periaatteista. Haasteet liittyvät siihen miten nämä elementit voidaan kirjoittaa kunkin jäsenmaan kansalliseen lakiin, ja näihin haasteisiin myös tämän selvityksen tulisi ottaa kantaa (aihetta käsitelty myös vertaisarvioidussa artikkelissamme "YK:n yritystoimintaa ja ihmisoikeuksia koskevien ohjaavien periaatteiden oikeudellinen toimeenpano – Ranskan ja Sveitsin esimerkkien arviointia", Liikejuridiikka 1/2019). Tämä on se keskustelu mitä eri maissa kansallisella tasolla tällä hetkellä käydään. Keskustelu on liikkunut eteenpäin nopeasti jo siitäkin kun Ranskan laki astui voimaan, ja nykyiset lakihankkeet ovat kaikki kattavampia kuin Ranskan voimassaoleva laki.

Ylikansallista sääntelyä voi olla tulossa (komissaari Reyndersin ilmoitus, UN Treaty -prosessi). Nämä kv. prosessit kestävät kuitenkin aikaa, ja näiden prosessien aikana tullaan ottamaan mallia olemassa olevasta kansallisen tason sääntelystä. Ts. voidaan myös argumentoida, että säätämällä kansallisen yritysvastuulain Suomi on mukana päättämässä siitä, millaista kansainvälisen tason sääntely tulee olemaan. Käynnissä olevan keskustelun perusteella voidaan kuitenkin jo ennakoida että kv. sääntely tulee kattamaan kaikki ihmisoikeudet ja kaikki toimialat, ja myös erikokoiset yritykset. On Suomen ja suomalaisten yritysten etu, jos Suomessa säädetään kansallinen laki näiden pohjalta, jolloin toimeenpanossa saadaan myös etumatkaa. Ensisijaisesti korostamme tässäkin yhteydessä, että selvityksessä ei tule keksiä argumentteja lain puolesta tai sitä vastaan vaan keskittyä esittelemään erilaisia sääntelyvaihtoehtoja.

s. 51 Lauseet "Tämä ajatus sopii yhteen myös YK:n Ohjaavien periaatteiden kanssa, joiden mukaan yritysten tulee pyrkiä puuttumaan ihmisoikeusvaikutuksiinsa vaikutusmahdollisuuksiensa mukaan" ja "Toisaalta on otettava huomioon, että yrityksen

mahdollisuus vaikuttaa alihankkijoidensa toimintaan vaihtelee riippuen muun muassa yrityksen vaikutusvallasta sekä alihankintaketjun pituudesta.” → Arvioitaessa yritysten huolellisuuden asianmukaisuutta vaikutusmahdollisuus ei ole vakio: yritysten odotetaan myös tarvittaessa kasvattavan vaikutusmahdollisuuksiaan jos ihmisoikeusriskien hallitseminen sitä edellyttää. Tässä yhteydessä on syytä myös todeta, että esim. komission selvityksen mukaan suuri osa yrityksistä katsoo sitovan yritysvastuusäätelyn lisäävän niiden vaikutusvaltaa toimitusketjuissa.”

Kustannusarvioista ks. mm. em. aiemmat tutkimukset ja myös esim.

<https://ecdpm.org/publications/costs-if-you-do-costs-if-you-dont-promoting-responsible-business-and-reporting-challenges-for-policy-makers/>